बालस्य तदाधारपात्रस्य च सीमन्तोन्नयनवत् संस्कारः "सीमन्तोन्नयनसंस्कारो गार्भपात्रसंस्कारः" इति श्रुतेः गर्भपात्रयोरयं संस्कार इति गार्भपात्रः गर्भस्य उदरस्थस्य, पात्रस्य तदाधारस्त्रियश्च । सीमन्तोनयनपदमुपलक्षणार्थम् । यदि दैवात् गर्भाधानादिसंस्कारा यथाकाले न कृतास्तदा प्रसवकालोत्तरं जातकर्माद्युत्तरसंस्कारकाले "अङ्के बालकं निधाय संस्कारः कार्य्यः यथाह राजमार्त्तण्डे "यं नार्य्यकृतसीमन्ता सूयते च कथञ्चन । अङ्के निधाय तं बालं पुनः संस्कारमर्हति" । तेन संस्कारेण च तदाधारे उत्पन्नानामपि संस्कारसिद्धिः "सकृच्च कृतसंस्काराः सीमन्ते न कुलस्त्रियः । यं यं गर्भं प्रसूयन्ते स गर्भः संस्कृतो भवेत्" राजमार्त्तण्डात् ।

लग्नभेदेन गर्भाधाने शुभाशुभं बृहज्जातके ४अ० निषेकाध्याये विस्तरेणोक्तं जातकपद्धतौ तु किञ्चित् संक्षिप्योक्तं यथा "आधानाङ्गात् सप्तमभे यादृशं कुरुते रतम् । करोति तादृक् पुरुषसमुत्पत्तिं बलान्विताम् । रवीन्दुशुक्रभौमाश्चेत् स्वांशे वाथ गुरौ तनौ । नवमे पञ्चमे वा स्यादपत्यं पुंस्त्वशालि तत् । बलिष्ठौ स्वगृहांशेऽर्कशुक्रावुपचयर्क्षगौ । पुंसां,स्त्रीणां कुजेन्दू चेत् तदा गर्भस्य सम्भवः । भौमार्की सप्तमेऽर्कात् स्तो रुजे पुंसः, स्त्रिया विधोः । भौमार्किमध्ये सूर्येन्दू पुंस्त्रियोर्मृत्यवे क्रमात् । भौमार्क्यन्यतरेणार्कचन्द्रौ युक्तेक्षितौ क्रमात् । पुंस्त्रियोर्मृत्युदौ प्रोक्तौ प्राक् सूतेः प्राक्तनैर्बुधैः । लग्ने वेन्दौ पापमध्ये शुभदृष्टिविवर्जिते । सगर्भस्त्रीमृतिः स्याद्वा यथा वामनभाषितम् । दिवा सूर्यशुक्रौ, शनीन्दू च रात्रौ, ४जले तातमातृग्रहौ व्यस्ततस्तौ । तयोः सोदरस्वसृसंज्ञौ क्रमात्तु तयोरोजयुग्मर्क्षगौ सौख्यहेतू । कललं कठिनं हस्ताद्यस्थित्वग्रोमचेतनाः । अशनोद्वेगसूतिश्च मासेष्वीशाः क्रमादमी । भृग्वारेज्यार्कचन्द्रार्किज्ञाङ्गेशाब्जदिवाकराः । मासेशे पीड़िते गर्भरोगः पुष्टिश्च सद्बले । (प्रथममासे कललं शुक्रशोणितमिश्रणरूपं तत्र शुक्रोऽधिपः । द्वितीये काठिन्यं तदीशः कुजः। तृतीयमासे हस्ताद्युत्पत्तिः गुरुस्तदीशः । चतुर्थेऽस्त्युत्पत्तिः सूर्य्यस्तदीशः । पञ्चममासे चर्म्मोत्पत्तिश्चन्द्रोऽधिपः । षष्ठे रोमोत्पत्तिः शनिरधीशः । सप्तमे चैतन्यं बुधोऽधिपः । अष्टमे मात्राभुक्तान्नादेर्नाड़ीद्वारेणाशनम्, तत्र गर्भाधानलग्नेशः स्वामी । नवमे उद्वेगः चन्द्रोऽधीशः । दशमे प्रसवः, सूर्य्यस्तदीशः आधानकाले उक्तग्रहे पीड़िते तत्तुल्यमासे गर्भपातादि बलयुक्ते तत्तन्मासे पुष्टिः) । विषमर्क्षनवांशेषु गुरुचन्द्राङ्गभानुषु । पुंजन्म समभांशेषु, स्त्रियस्तेषु समादिशेत् । सूर्य्येज्यौ विषमेऽंशे चेत् सबलौ पुंजनिप्रदौ । स्त्रियाः समांशे शुक्रेन्दू, कुजाद्द्व्यङ्गांशके यमम् । भानुमन्दज्ञदृष्टाश्चेत् पुंस्त्रीयुग्मं नवांशकात् । विषमर्क्षे शनिर्लग्नाल्लग्नं त्यक्त्वा नृजन्मदः । इन्दुर्वृषे भसन्धिस्थैरशुभैर्मूकजन्मदः । व्ययेऽर्केन्दू दक्षवामनेत्रनाशकरौ मतौ । शनिभांशे तनौ, मन्दे सप्तमेऽब्दत्रयात् शवः । स्वांशे कर्कतनौ चन्द्रे द्यूने द्वादशवर्षतः । यत्संख्ये द्वादशांशे स्याच्चन्द्रः प्रश्ने ततःपरम् । तत्तुल्यराशिसहिते चन्द्रे सूतिं वदेत् सुधीः" आधानाध्यायः ।

गर्भावक्रान्ति स्त्री अव+क्रम–भावे क्तिन् ६त० । शारीरजीवस्य गर्भाशयप्रवेशनरूपे गर्भावतारे तच्च सुश्रुते शारीरस्थाने ३अ० "अथातो गर्भावक्रान्ति शारीरं व्याख्यास्यामः" इत्युपक्रम्य दर्शितं तच्च वाक्यं कायशब्दे १९२१पृ०दर्शितम् ।

गर्भाशय पु० आशेतेऽत्र आ+शी–आधारे अच् ६त० । गर्भाधारस्थाने गर्भशय्यायाम् "पुरुषेभ्योऽधिकाश्चान्ये नारीणामाशयास्त्रयः । एको गर्भाशयः प्रोक्तः पित्तपक्वाशयान्तरे" इति भावप्र० तस्य पित्तपक्वाशययोर्मध्यस्थत्वमुक्तम् "स्त्रीणां गर्भाशयोऽष्टमः" । "ततोऽग्निसोमसंयोगात् संसृज्यमानो गर्भो गर्भाशयमनुप्रतिपद्यते" "दैवसंयोगादव्ययोऽचिन्त्यः (आत्मा) भूतात्मना सहान्वक्षं सत्त्वरजस्तमोभिर्देवासुरैरपरैश्च भावैर्वायुनाऽभिप्रेर्य्यमाणो गर्भाशयमनुप्रविश्यावतिष्ठते" इति च सुश्रुतः । तदाधारावरकत्वात् २जरायौ अमरः।

गर्भाष्टम पु० गर्भात् गर्भकालात् अष्टमः । गर्भावधिके अष्टमे मासवर्षादौ । "गर्भाष्टमो देवमासः" त्रिका० । "गर्भाष्टमेऽब्दे कुर्वीत ब्राह्मणस्योपनायनम् । गर्भादेकादशे राज्ञो गर्भात्तु द्वादशे विशः" मनुः "उत्तरत्र गर्भादिति निर्देशेन गर्भाष्टमे इत्यत्रापि अवध्यर्थकपञ्चम्या "सह सुपेति" पा०समा० ।

गर्भास्पन्दन न० गर्भस्यास्पन्दनम् । "गर्भक्षये गर्भास्पन्दनमुन्नतकुक्षिता च" सुश्रुतोक्ते गर्भक्षयचिह्ने । "गर्भास्पन्दनमावीनां(गर्भिणीनां) प्रणाशः श्यावपाण्डुता" सुश्रु०।

गर्भास्राव पु० गर्भस्यास्रावः । गर्भस्रावे तच्छब्दे उदा० ।

गर्भिणी स्त्री गर्भोऽस्त्यस्याः इनि ङीप् । गर्भवत्यां सगर्भायां